

לעשות אותם ימי משתה ושמחה

1. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ד עמוד א

אמר רבי יהושע בן לוי: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דמיה לי. סבור מינה: למקרייה בליליא, ולמיתנא מתניתין דידה ביממא. - אמר להו רבי ירמיה: לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי חייא בר אבא: כגון דאמרי אינשי: אעבור פרשתא דא ואתנייה. איתמר נמי, אמר רבי חלבו אמר עולא ביראה: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר למען יזמרך כבוד ולא ידם ה' אלהי לעולם אודך.

רש"י מסכת מגילה דף ד עמוד א

ולשנותה ביום - זכר לנס, שהיו זועקין בימי צרתן יום ולילה.

אקרא - במזמור למנצח על אילת השחר הוא, שנאמר על אסתר, כדאמרינן במסכת יומא (כט, א): למה נמשלה אסתר כאילת 'כו.

סבור מינה - בני הישיבה, ששמעו שמועה זו בלשון הקודש ולשנותה ביום, היו סבורין דהאי ולשנותה - לשון שונה משנה הוא. למיתני מתניתין דידה - משניות של מסכת מגילה.

אעבור פרשתא הדא ואתניה - אסיים פרשה זו ואשנה אותה פעם שניה.

ביראה - דמן בירי.

יזמרך כבוד - ביום, ולא ידום בלילה, והאי קרא במזמור ארוממך ה' כי דליתני דרשינן בפסיקתא במרדכי ואסתר והמן ואחשורוש, וקריאת מגילה שבת הוא, שמפרסמין את הנס, והכל מקלסין להקדוש ברוך הוא.

כיצד הבינו בני הישיבה שאין קריאת מגילה ביום הרי זה מפורש במשנה דף כ. עיין במקור 2

2. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כ עמוד א

משנה. אין קורין את המגילה, ולא מלין, ולא טובלין, ולא מזין, וכן שומרת יום כנגד יום - לא תטבול עד שתנץ החמה. וכולן שעשו משעלה עמוד השחר - כשר.

גמרא. מנל? דאמר קרא והימים האלה נזכרים ונעשים, ביום - אין, בלילה - לא. - לימא תיהוי תיובתא דרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום! - כי קתני אדיוס.

מאיזה פסוק למד ריב"ל את חוב קריאת המגילה ביום ומאיזה פסוק למדה הגמרא בדף ד.?
מה היחס בין דברי ריב"ל לבין המשנה?

3. תוספות מסכת מגילה דף ד עמוד א

חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום - אומר ר"י דאף על גב דמברך זמן בלילה חוזר ומברך אותו ביום דעיקר פרסומי ניסא הוי בקריאה דיממא, וקרא נמי משמע כן דכתיב ולילה ולא דומיה לי כלומר אף על גב שקורא ביום חייב לקרות בלילה והעיקר הוי ביממא כיון שהזכירו הכתוב תחילה וגם עיקר הסעודה ביממא הוא כדאמר לקמן (דף ז): דאם אכלה בלילה לא יצא י"ח והכי נמי משמע מדכתיב נזכרים ונעשים ואיתקש זכירה לעשייה מה עיקר עשייה ביממא אף זכירה כן.

שאלת שולי האדרת:

והדברים צריכים ביאור דמה ראייה מסעודה, דהתם ילפינן מ"ימי משתה ושמחה" שאם אכלה בלילה לא יצא י"ח, אבל מגילה כיון שחייב לקרות בלילה אם כן הוי עיקר חיוב כמו ביום, וכיון שאמר זמן בלילה שוב אין צריך לומר ביום, דהוי כסוכה שאומר בלילה על הגעת זמן ושוב אינו חוזר ואומר.

4. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת מגילה פרק א הלכה ד

ויעשר אותן שבת א"ל [אסתר ט כב] לעשות אותם ימי משתה ושמחה את ששמחתו תלויה בב"ד יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים.

כיצד לומד הירושלמי שלא עושים סעודת פורים בשבת?

5. חידושי הריטב"א מסכת מגילה דף ז עמוד א

וקתני עלה בתוספתא (פ"א ה"ה) ומגבת העיר לאותה העיר ואין מדקדקים בדבר, פירשו בירושלמי (פ"א ה"ד) שכל הפושט ידו ליטול יתנו לו, לומר שנותנין לכל אדם ואין מדקדקין אם הוא עני וראוי ליתן לו, שאין נתינה זו מדין צדקה גרידתא אלא מדין שמחה שהרי אף לעשירים יש לשלוח מנות, ולפיכך נהגו ליתן מעות פורים לגוים ואפילו עשירים, שכיון שאנו נותנים לכל אדם, אם לא ניתן להם שם איבה, וכדתני (גיטין ס"א א') מפרנסין עניי גוים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום.

איך לומד הריטב"א ממשלוח מנות לדין מתנות לאביונים שזה אף לעשירים הרי דינם שונה? היעזר במקור 6

6. שיטה מקובצת מסכת בבא מציעא דף עח עמוד ב

אבל בירושלמי בפרק קמא דמגילה אמרינן אין מדקדקין במעות פורים אלא כל הפושט את ידו ליטול נותנין לו כלומר שאין מדקדקין בדבר לומר אם הוא עני וראוי ליתן לו אם לאו אלא נותנים לכל אדם שיבא ויתבע שאין יום זה מדין צדקה בלבד אלא מדין שמחה ומנות שהרי אף בעשירים כתיב ומשלוח מנות איש לרעהו. ואומרים רבותי ז"ל כי מטעם זה נהגו ליתן מעות פורים אף לגוי דכיון שאנו נוהגין ליתן לכל אדם אם לא נתן לגוי איכא איבה וקיימא לן מפרנסין עניי גוים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום. הילכך בין מה שאמרו בתוספתא ובין מה שאמרו בירושלמי הכל אמת ויציב והרי הוא בכלל לשון אין מדקדקין בדבר. עד כאן.

7. רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ב הלכה יז

מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האמללים האלו דומה לשכינה שנאמר +ישעיהו נ"ז+ להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים.

מה המקור להלכה זו של הרמב"ם שהמשמח בפורים דומה לשכינה?
מה ענין יתומים ואלמנות וגרים לשמחה זו אם אינם עניים? העזר במקורות הבאים.

8. רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו

שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד ותענית, וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו שנאמר +דברים ט"ז+ ושמחת בחגך וגו', אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מבארין בהלכות חגיגה יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד כראוי לו.

מה ההבדל בין שמחת פורים לשמחת יום טוב לפי הרמב"ם? העזר במקורות הבאים.

9. רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ב הלכה יז

מצות יום ארבעה עשר לבני כפרים ועיירות ויום חמשה עשר לבני כרכים להיות יום שמחה ומשתה ומשלוח מנות לריעים ומתנות לאביונים ומותר בעשיית מלאכה ואף על פי כן אין ראוי לעשות בו מלאכה, אמרו חכמים כל העושה מלאכה ביום פורים אינו רואה ת סימן ברכה לעולם. בני כפרים שקדמו וקראו בשני או בחמישי אם חלקו מעות לאביונים ביום קריאתן יצאו, אבל השמחה והמשתה אין עושין אותה. אלא ביום ארבעה עשר, ואם הקדימו לא יצאו, וסעודת פורים שעשאה א בלילה לא יצא ידי חובתו.

מדוע כתב הרמב"ם ימי שמחה ומשתה ולא משתה ושמחה כמו שמופיע בפס' כ"ב וברוב הפסוקים שם?

10. מגילת אסתר פרק ט

יז ביום-שלושה עשר, לחדש אדר; ונוח, בארבעה עשר בו, ועשה אתו, יום משתה ושמחה. יח והיהודיים (והיהודים) אשר-בשון, נקחלו בשלושה עשר בו, ובארבעה עשר, בו; ונוח, בחמשה עשר בו, ועשה אתו, יום משתה ושמחה. יט על-כן היהודים הפרוזים (הפרזים), הישבים בערי הפרוזות-עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר, שמחה ומשתה ויום טוב; ומשלח מנות, איש לרעהו. כ ויכתב מרדכי, את-הדברים האלה; וישלח ספרים אל-כל-היהודים, אשר בכל-מדינות המלך אחשורוש--הקרובים, והרחוקים. כא לקים, עליהם--להיות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר, ואת יום-חמשה עשר בו: בכל-שנה, וְשָׁנָה. כב כפימים, אשר-נחו בהם היהודים מאיביהם, והחדש אשר נהפך להם מגון לשמחה, ומאכל ליום טוב; לעשות אותם, ימי משתה ושמחה, ומשלח מנות איש לרעהו, ומתנות לאביונים.

11. תלמוד בבלי מסכת שבת דף פח עמוד א

ויתיצבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא: מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב: מכאן מודעא רבה לאורייתא. אמר רבא: אף על פי כן, הדור קבלוה בימי אחשורוש. דכתיב קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר.

12. מדרש תנחומא (ורשא) פרשת נח סימן ג

ולא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקדוש ברוך הוא את ההר כגיגית שנאמר ויתיצבו בתחתית ההר (שמות י"ט) ואמר רב דימי בר חמא אייל הקדוש ברוך הוא לישראל אם מקבלים אתם את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, ואם תאמר על התורה שבכתב כפה עליהם את ההר והלא משעה שאמר להן מקבלין אתם את התורה, ענו כלם ואמרו נעשה ונשמע מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט אלא אמר להן על התורה שבע"פ.

13. תלמוד בבלי מסכת תענית דף כט עמוד א

משנכנס אב ממעטין בשמחה וכי אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב: כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה - כך משנכנס אדר מרבין בשמחה.

14. פסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא יח - פ' העומר

כיון שרכב על הסוס התחיל מקלס להקבי"ה ארוממך ה' כי דלייתי ולא שמחת אויבי לי ה' אלהי שועתי אליך ותרפאני ה' העלית מן שאול נפשי חיייתי מירדי בור (תהלים ל' ב' עד ד'), תלמידיו מה היו אומרים זמרו לה' חסידיו והודו לזכר קדשו כי רגע באפו חיים ברצונו בערב ילך בני ולבקר רנה וגו' (שם שם /תהלים ל' /ה' וו'), אותו הרשע מה היה אומר ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם ה' ברצונך העמדת להררי עוז הסתר פניך הייתי נבהל (שם שם /תהלים ל' /ז' וחי'), אסתר מה הייתה אומרת אליך ה' אקרא ואל שדי אתחנן מה בצע בדמי וגו' (שם שם /תהלים ל' /ט' וי'), ישראל מהו היו אומר שמע ה' וחנוני ה' היה עוזר לנו /ל' הפכת מספדי למחול לי וגו' (שם שם /תהלים ל' /י"א וי"ב), אייר יצחק אמר ר' פנחס בקריאת שמע היה עוסק ולא הפסיק שנאמר למען יזמרך כבוד ולא ידום ה' אלהי לעולם אודך (שם שם /תהלים ל' /י"ג).